

HULTUIREA ÎN POTRIVA CIUMEI SIBERIENE A VITELOR ÎNVINGĂTOARE ÎN UNGARIA.

Am vorbit în No. 9 al revistei noastre de descoperirea cea mare a D-lui Pasteur, descoperire care ne-ar scuti de pierderi destul de însemnate. Ar fi de datoria oamenilor noștri de știință să stăruească pe lângă guvern, sau pe lângă societățile de agricultură, să se cerce și la noi și să se întrebuințeze această armă dată de știință în potriva boalei vitelor noastre.

Presa de asemenea ar trebui să nu treacă cu vederea această descoperire. Iată încă o nouă dovadă de bunătatea hultuirei. La Kapuwar în Ungaria s'a făcut experiența următoare: s'au hultuit un număr de vite, iar treizeci sau păstrat ca marturi nehultuite, apoi s'a otrăvit cu materii ce cuprindeau ființi de acelea ce pricinuesc ciurma siberiană, toate vitele și cele hultuite și cele nehultuite. Peste cât va timp toate vitele nehultuite au pierit până la una, din cele hultuite nici una n'a fost atinsă de boală. Iată și depeșa trimesă D-lui Pasteur, cum o cetim în Revue scientifique No. 18. din 29 Oct. 1881

Kapuwar 24 Octomvrie.

Treizeci de marturi morți. Triumf al hultuirei în potriva ciumei siberiene la Kapuwar, în fața reprezentărilor tuturor comitatelor. Mulțămirile lor pentru că ați făcut să se folosească de descoperirea D-voastră Ungaria, cea întâiu după Franția. Vă

roagă, să-I păstrați tot deauna acest loc și vă trimet asigurarea admirațiunei lor.“

„Contele de Berg“.

Repet că ar fi de dorit să ne folosim și noi de această descoperire și să nu așteptăm a o vedea aplicată mai întâi în Iaponia, ori poate și în Cafreria.

I. Nădejde.

Educațiune intelectuală morală și fizică

după H. Spencer.

(urmare).

Unul dintre obiceiurile cele bune formate în timpul pieirei celor vechi și anume cel mai însemnat ieste obiceiul de a mări la copii puterea de observațiune. După veacuri de orbire, au înțeles în sfîrșit oamenii că plăcerea ce simt copiii de a observa lucrurile are însemnătate foarte mare. Acuma se știe că curiozitatea copiilor ieste mijlocul prin care se capătă toate cunoștințele, pe cari se întemează știința și cari își au rădăcina în privirea cu băgare de samă a lucrurilor, adecă în observațiune. De aice s'a născut sistemul bine închipuit dar pus reu în practică, așa numitele *lectii despre lucruri*. Vorba lui Bacon, că fizica ieste mama celorlalte științi, a fost în sfîrșit înțeleasă și în creșterea copiilor. Fără o cunoaștere exactă a însușirilor văzute și pipăite ale lucrurilor, închipuirile noastre trebuie să fie false, concluziile greșite, judecățile sterpe. „Cînd s'a lăsat în părăsire educațiunea simțurilor, toată creșterea tînjește de lenea acestora, de amortirea și neîndestularea lor!“ De la puterea de a observa atîrnă succesul în toate lucrurile. Nu numai artistul, naturalistul, omul de știință are nevoie de dînsa; nu numai doctorul află într'însa siguranța cunoașterei boalei; nu numai inginerul ar trebui să petreacă ani în ateliere de construcție pentru a capătă: dar și filosoful are nevoie de observațiune; mai mult de cît ori cine, pentru că filosoful, în adevăr, nu-i de cît un om care *observează* raporturile lucrurilor, acolo unde ceilalți oameni n'au simțit aceste raporturi; și peetul, căci poetul ieste un om care *vede* faptele de frumuseță în natură, fapte pe cari ori cine le simte cînd i le arată, dar cari nu fusesse băgare de samă mai

înnainte. Nimic nu e mai însemnat, de cît a primii impresiunii vii și complete. Nu se zidește un edificiu de înțelepciune solidă cu materiale reu alese și reu tăete.

În timp ce metoda veche de a înfățișa adevărul sub forma abstractă cade în părăsire, se începe a-l înfățișa sub forma concretă. Faptele elementare ale științelor exacte se învață acuma prin observarea directă, cum se învață a cunoaște și țeseturile, gusturile și colorile.

Întrebuințarea unei sfere la cele întâiu lecții de aritmetică, iese un exemplu de metodă nouă. Tot așa e și cu metoda cum explică profesorul Morgan calculul zecimal. Dl. Marcel părăsind sistemul vechiu cu table, învață greutățile și măsurile înfățișînd elevilor coți, picioare, livre, uncii; și lasă pe elevi să le afle raporturile prin experiență. Întrebuințarea sferelor și a figurelor geometrice în studiul geometriei și a geografiei încă e un exemplu de metoda nouă. Toate aceste metode duc copiii pe calea străbătută de omenire în cursul veacurilor. Adevărurile relative la număr, la formă, etc, au fost scoase din lucrurile materiale și dacă le arătăm copilului în exemple concrete îl facem să le capete, cum le-a căpătat și omenirea. În curînd se vor convinge cu toții, că iese chiar cu neputință a le învăța altfelii; căci, cînd îl punem să le repete ca niște abstracțiuni, abstracțiunile n'au înțeles pentru dînsul de cît după ce a aflat că sînt numai arătarea în scurt a adevărurilor ce simte instinctiv.

Dar din toate schimbările ce se fac, cea mai însemnătoarea iese dorința de a face învățătura plăcută mai degrabă de cît supărătoare. Această dorință e întemeiată pe simțirea, că feliul de lucrare intelectuală care produce plăcere la o vîrstă oare-care iese tocmai cel mai folositorii și *vice-versa*.

Începe a se întinde convingerea că atunci cînd o minte în stare de desvoltare simțește curiozitate pentru un feliu de cunoștinți, iese în stare a și-l asimilă; că din potrivă desgustul ce simțește pentru cutare sau cutare feliu de studiu, dovedește că obiectul acestui studiu i se înfățișază prea de timpuriu sau sub o formă rea.

De aice urmează silințele ce se fac pentru a face studiul ca o petrecere în copilărie și interesant mai pe urmă. De aice urmează însemnătatea jocurilor în copilărie și valoarea lor pentru educație. De aice vine însemnătatea ce se dă cîntecelor dădăcelor și poveștilor. Iată ce zice Dl. Marcel vorbind de educația copilului: „Gustul lui natural pentru schimbare trebuie îndestulat și trebuie să ne folosim de curiozitatea lui pentru a-l instrui. „Lecțiile să înceteze înnainte de a da iel semne de osteneală.“

Tot așa iese și pentru educația înnaltă. Ascetismul dis-

pare din educație și pedagogii se îngrijesc de a face fericiți pe elevi și pe copii.

Și acum, prin ce se asemănă aceste schimbări? Oare nu prin tendința de a se apropie de căile naturii? Părăsirea culturii intelectuale pripite, în potriiva căreia se revoltă natura, grija de a lăsa cei întâiu ani să slujască la întărirea membrilor și simțurilor, sînt dovadă. Părăsirea obiceiului de a da de învățat regule și înlocuirea prin metoda de a învăța începînd de la lucruri concrete și de a scoate regulele din cazurile particulare, iese altă dovadă, Și mai mult de cît toate tendința de a face studiul plăcut; căci natura însoțește tot deauna actele folositoare cu simțiri plăcute, plăcerea ce simte copilul de a sfărma jucăriile îl face să cunoască însușirile materiei.

Tocmai aceasta iese metoda proclamată de Pestalozzi, adică că educația trebuie să se ție după mersul natural al dezvoltării minții; că facultățile se dezvoltă într'un șir numit: că noi sîntem datorii să descoperim acest șir și că trebuie să dăm spiritului acel feliu de cunoștinți, care e cerut de facultatea ce se dezvoltă.

O idee vagă despre acestu adevăr începe a se împrăștia printre institutori, și o găsim din ce în ce mai des în scrierile despre educație. „Metoda naturii iese modelul metodelor,“ zice Dl. Marcel. „Principiul cel mai însemnat al învățămîntului, scrie Dl. Wyse, iese a învăța pe elev a se instrui singur, cum se cuvine.“ Cu cît crește cunoștința noastră despre mersul dezvoltării minții, cu atita ne simțim mai mult datorii a nu ne amesteca în mersul natural al lucrului. După cum în medicină, *tratamentul eroic* de altă dată a fost părăsit pentru un tratament mai blînd, și adesa medicul se mulțamește a porunci un feliu de vieață și de hrană regulat; după cum s'au convins oamenii că e de prisos a strînge în fașe copiii ca Papușii- sau altfeliu; de asemenea s'au convins că în educație nu se poate ajunge la rezultate bune de cît supunîndu-ne naturii și ajutînd dezvoltarea spiritului și progresul lui spre maturitate.

Trebuie să mărturisim, că chiar în metodele vechi tot se ținea samă de principiul de care vorbim, altfeliu nici n'ar fi fost cu putință educația. Nici o dată n'au pus profesorii pe copii să îmvețe regula de trei înainte de a-i fi învățat a face adunarea. Dar greșala metodelor vechi iera, că nu admiteau metoda peste tot. Cu toate acestea metoda se aplică peste tot. Dacă de la momentul cînd copilul poate înțelege raportul de poziție între două lucruri, pîn la momentul cînd poate să-și închipue pămîntul ca o sferă formată de continente și de mări, acoperită de munți, de păduri, de riuri și de orașe, învărtindu-se în jurul osiei sale și în

jurul soarelui, trebuie să treacă anî; dacă trebuie să treacă de la un concept la altul gradat; dacă conceptele intermediare trebuie să fie din ce în ce mai întinse și mai complicate: nu-i văzut că iese un șir de concepte, cari trebuiesc înfățișate minții copilului și că a-i înfățișa conceptul cel de la sfîrșit înaintea celor pregătitoare, din cari și iese alcătuit, nu poate fi de cît o metodă foarte rea? Cînd se calcă această regulă copilul uu poate primi de cît cu neplăcere ideile ce i se înfățișază de profesor; afară numai dacă e destul de inteligent pentru a umplea singur golurile lăsate. Dacă nu poate face aceasta, ideile vîrite în capul lui rămîn acolo ca un material mort de care nu se poate folosi.

Dar, va zice cine-va, dacă spiritul ca și trupul are o creștere hotărîtă dinnainte; dacă se dezvoltă de la sine; dacă gustul pentru cutare sau cutare feliu de cunoștinți se arată tocmai, cînd are nevoie de dînele; dacă are într'însul o îmboldire cătră felul de activitate de care are nevoie la fie care perioadă a dezvoltării sale, pentru ce să ne amestecăm cîtu-și de puțin. Pentru ce să nu lăsăm copiii *în totul* în voia naturii?— S'ar părea că această obiecțiune ar fi o *reducere la absurd* a sistemului nostru. Dar doctrinele noastre bine înțelese nu ne pun în așa grea poziție. Dacă ne uităm în lumea animală ori în cea vegetală, vedem că la ființele inferioare individul nou născut n'are nevoie de nici un ajutoriu de la părințele sau părinții sei. La om înse copilul atîrnă de părinți într'o mulțime de chipuri pîn pe la 20 de anî. A ceastă lege înse se aplică și spiritului. Pentru hrana trupului copilul atîrnă de omul în vrîstă, tot astfeliu iese și cu hrana spiritului. După cum uu poate copilul să se miște, tot așa nu poate nici a-și căpăta materialele trebuitoare pentru a-și deprinde și întări facultățile sufletești. După cum nu poate să-și pregătească hrana, tot astfeliu nu poate nici a-și aduce cunoștințele în forma cea mai potrivită pentru a și le asimilă. Limba o îmvață de la cei ce-l încunjoară și exemple cunoscute dovedesc că copilul se oprește din dezvoltare, dacă iese lipsit de ajutoriul părinților. Prin urmare, înfățișînd copilului zi cu zi fapte potrivite cu mintea lui, pregătindu-le așa cum trebuie să fie, punînd între lecții timpul cuvenit, putem hrăni spiritul copilului, cum îi hrănim și trupul. În amîndouă cazurile, cea mai însemnată datorie a părinților iese de a veghea să nu lipsască *condițiunile* cerute pentru dezvoltarea copilului. Și după cum dînd copilului strae, hrană și adăpostire, nu se amestecă în creșterea membrilor și a măruntaelilor, care urmează mersul seu natural, legea sa; tot astfeliu, pot să-î deie sunete de imitat, lucruri de privit, cărți de cetit, probleme de deslegat, fără să turbure în vre un feliu, ba chiar ușurînd mult, mersul natural și evoluția minții. E de ajuns pentru acea-

sta, ca să nu întrebuițeze constrângerea directă sau indirectă. Urmează că doctrinele noastre nu conduc, cum ar putea crede cineva, la părăsirea învățămîntului. Din potrivă lasă chiar un cîmp întins pentru a stabili un sistem de educație activ și prelucrat cu îngrijire.

Trebue să mărturisim că în practică școalele pestalozziene n'au dat rezultate mai bune de cît celelalte școli, ba poate chiar mai rele. Lucrul nu e de mîierat. Succesul unei metode vine de la inteligența cu care iese aplicată. Cele mai bune instrumente nu produc lucruri bune în mîinele unui lucrătorii prost. Chiar putem zice că bunătatea unei metode poate fi pricina nereușitei, dacă o aplică un profesor reu; după cum niște instrumente ascuțite bine strică mai mult lucru în mîinele unui lucrătorii neghibaciū. O metodă simplă, neschimbătoare, aproape mecanică, ca aceea obișnuită, poate fi aplicată de oamenii cei mai de rînd și tot va produce puținul bine ce poate produce; dar un sistem de educație complex—sistem așa de complicat ca și spiritul omenesc,— un sistem care cere un mijloc special pentru fie care obiect special, cere de la acei cari se însărcinează cu aplicarea lui o putere de înțelegere aflătoare la puținii oameni.— Ori cine poate învăța niște copii, a silabisii, ori cine poate să-i deprindă a repeta tabela înmulțirii; dar pentru a-i învăța a silabi cum se cuvine, făcînd ca literile să vorbească spiritului mai mult de cît urechilor, pentru a învăța pe copii știința combinațiunilor numerice prin sinteza experimentală, trebue puțină inteligență; și pentru a urma cu un asemenea sistem rațional în tot timpul studiilor, trebue un grad de judecată, de invențiune, de simpatie, de putere de analiză, cît nu va pune nimene, până cînd cariera învățămîntului nu va fi ținută în cea mai mare stimă. Învățămîntul adevărat rațional nu poate fi dat de cît de un filosof.—Avînd ca profesori oameni cari nu cunosc din psihologie nici puținul ce se cunoaște, cum am putea să ne așteptăm la reușita unui sistem în temeiul în totul pe știința psihologică?

(va urmă)

I. Nădejde.

Minunile științei!

Înainte de a vorbi despre alte minuni, voi fi silit a vorbi despre chipul cum putem avea cu îmbielșugare lumină, căldură, și putere mișcătoare, prin ajutorul e-

lectricității. Ceî ce au fost la expoziția de electricitate la Paris s'au convins pe deplin că se apropie timpul, că a sosit chiar, cînd electricitatea va juca un rol mult mai mare de cît pînă acum. Electricitatea ne va pune în stare a avea *lumină, căldură și putere mișcătoare* fără a cheltui cărbunî. Prin urmare putem zice, că *omenirea poate arde fără de grijă cea pe urmă bucată de cărbune de pămînt*. Datoria noastră iese a face cunoscute și cetitorilor noștri asemenea lucruri minunate cu drept cuvînt.

Mașina întrebuițată pentru a putea aduce puterea mișcătoare a cascadelor, a cursurilor de apă ordinară, a vînturilor, a valurilor mării, etc, pînă în centrurile industriale prin ajutorul unor fire de aramă ca cele telegrafice, iese cunoscută sub numele de *mașina lui Gramme*.

Să presupunem o asemenea mașină așezată lîngă o cascadă, apa în căderea iese va pune în mișcare cilindrul orizontal al mașinei. În jurul cilindrului se află un inel compus dintr'un fir de fier lung și cu cele două capete lipite între dințele. În jurul inelului sînt așezate trei zeci de mosoare formate din cîte un fir de aramă învîlît cu mătasă. În timpul învîrtirii cilindrului între poliul unui magnet foarte puternic numit *magnet Jamin* și așezat vertical, se dezvoltă curenții electrici în jurul firului de fier ce formează inelul și apoi în firul de aramă a mosoarelor. Acest curent se prinde prin ajutorul unei plăci de aramă și se conduce într'o sîrmă, prin care cu ușură nespusă poate ajunge la miî de kilometri și a se reîntoarce iar în mosoare prin ajutorul firului îndoit și adus pînă la altă placă de aramă de la mașina lui Gramme.

Acuma dacă curentul acesta iese pus să treacă prin firul de aramă de la altă mașină Gramme ori cît de departe de întăia, produce curenții în jurul firului de fier al inelului și din această cauză cilindrul orizontal se pune în mișcare. Iată prin urmare cum se poate

duce puterea mecanică a cascadelor, etc, la depărtări foarte mari, în centrele industriale! Puterea mecanică se prefacă în electricitate și electricitatea după ce s'a transportat cu ȳuțala fulgerului, prin sîrmă se prefacă în mașina Gramme iarăși în putere mecanică.

Ceea ce ȳeste peste măsură de însemnat ȳeste că putem avea putere mecanică orî cît de multă fără a avea nevoie de mașini de vapor, fără de cărbuni, prin urmare. Această putere mecanică ne vine mai ȳesteană de cît acea produsă prin ajutoriul cărbunilor, căci culegem prin mașina lui Gramme puteri produse gratis, adecă fără muncă omenească.

Prin ajutoriul firelor de aramă poate fi dusă electricitatea pe la case și poate fi întrebuițată la punerea în mișcare a mașinilor de cusut și nu vom mai avea să ne plîngem de efectele vătămătoare ale purtării cu piciorul.—La expoziția de electricitate se află asemenea mașini, ba se află chiar ateliere mecanice întregi cărora li se comunică mișcarea printr'un fir de aramă!!—Ieră chiar un tramway purtat cu electricitate!

Cum că prin ajutoriul electricității se poate căpăta lumină electrică nu mai începe îndoială. New-Yorkul ȳeste iluminat, după planul dat de marele Edison, prin ajutoriul electricității cu lampile cunoscute sub numele de *lampe cu incandescență*. Această iluminare electrică ține mai ȳestean de cît acea cu gaz, deși mașina producătoare de electricitate ȳeste purtată cu ajutoriul unei mașini de vapor. Ce va fi înse, cînd se vor întrebuița puterile mecanice produse gratis, de exemplu puterea mecanică produsă de apa ce cade prin Niagara?!

Iată acuma și principiul pe care se întemeează lampile cu incandescență. Un curent electric ȳeste silit să treacă printr'un fir de bambus carbonizat. Împiedecarea e suferă curentul în trecerea sa prin acest fir e pricina care face să se prefacă electricitatea în lumină. Firul se face strălucitoriu și dă atîta lumină cît 12 luminări. Pentru a împiedecă arderea firului Edison l'a închis

într'o beșică de sticlă din care a scos aerul. Un asemenea fir poate ținea 1200 de ceasuri.

Dacă am presupune așezate în toate casele asemenea lampe și legate cu o mașină Gramme, pusă în mișcare prin o cascadă, am aduce lumină ieftină și la dispoziție, după cum avem și mișcare.

Prin alte mașini electricitatea se poate schimba și în căldură. W. Siemens a dovedit prin experiențe că se pot topi metalele mai cu economie prin ajutorul electricității, chiar când mașina electromagnetică este purtată de o mașină de vapor. Dar când va fi purtată de Niagara, de valurile mării, ori de vânt, atunci nici nu poate fi vorba de comparație cu topirea prin arderea cărbunilor.

Iată în scurt cum se poate căpăta *lumină, căldură* și *putere mișcătoare* prin mijlocul electricității produsă în mașinele electromagnetice ale lui Gramme.

Dacă introducerea mașinilor de vapor a schimbat fața lumii, ce va fi când se va întrebuița așa cum am arătat mai sus electricitatea?

(va urma).

I. Nadejde.

Țiganul și călugărul.

Cu nevasta sa o dată un țigan se sfătuea
Ce să facă, ce să dreagă că parale nu avea.
Plănuind ba una alta, iată că-i veni în gînd
Și nevastei sale zise: „Ia măgariul am să-l vînd.
„Zeu că bine zici bărbate, mai ales că-i și bătrîn.
„N'are nici un dinte 'n gură, de abea mai roade fin.
„Chiar gătește-te îndată, să pornești la iarmaroc.
„Iar ieu trag în cărți o dată, ca să văd de ai noroc“
Deci iea cărțile în mîină și s'apucă de gîcit
Tot le suflă, le descîntă, nu mai curmă de merit.
Intră și țiganu'n casă; iar iea 'ncepe a strigă:

„Fugi bărbate, te pornește, nici o clipă nu mai stă,
„Iaca zeu, un om de verde mie 'n cărți s'a arătat
„O să-ți dea părăle multe la un târg îndepărtat
„Dară vezi să bagi de samă, ca să nu le pierzi cumva
„Ieși de-acasă și-o năframă, să ai unde le legă.“
Auzind țiganul ast-fel în căruță s'a urcat,
A legat măgariu 'n urmă și apoi a și plecat.
Cum mergea pe drum încetul, iată că l'au întilnit
Trei călugări de pe-acolo din prejur de la un schit.
Cum îl văd se uită bine că țiganul clipocea
Și în urmă la căruță chiar nimica nu vedea.
„Minunat ăis'un călugăr, uite cum s'a nimerit
„Cînd nici un pitac în pungă nu aveam de cheltuit.
„Dumnezeu știe ce face de aceia l'a și scos
„Înainte noastră tocmai cînd țiganu-î somnoroș.
„Eu mă duc acum îndată și încet am să desleg
„Pe măgariu ș'apoi pe mine de căruță-am să mă leg
„Iar voi, fraților, îndată să-l luați și să porniți
„Cătră târg pe altă cale unde-aveți să mă întilniți
Cum a zis aceste 'ndată spre măgariu s'a îndreptat
Tot tiptil pe lîngă dînsul, până ce l'a deslegat
Apoi l'a luat de-acolo și la ceialalt l'a dat
Iară iel și-a pus căpăstrul și în locu-î s'a legat.
A mai mers așa o leacă, dar apoi a început
Să răcnească 'n gura mare, cît de tare a putut.
Arzînd țiganu 'n urmă că răcnește cinevă
A oprit îndată caii că să vadă ce ieră.
Cînd colo măgariul pace! sare jos și ce a-aflat
Un călugăr cu căpăstrul de căruță stă legat.
„Auleu! strigă țiganul, uite ce minune mare,
„Măgarașul meu acuma e călugăr în picioare
„Gogonată-o făcuși, Doamne, Ieu mă mîer cum ți-a venit
„Din măgariu să faci călugăr, numai asta n'am gîndit
„Ș'apoi tocma' n ziua asta ți-a venit gust de minuni,
„Cînd iera să-l vînd chiar astîzi, n'ai putut să lași pe mîni?...
„Remăsei bătînd în buze, să mă duc în târg căscînd!!“.
Iar călugărul începe cruce-a-și face suspinînd:
„Fiiule minunea asta nu-î de azi cum văd că crezi,
„Ieu am fost și altă dată tot călugăr cum mă vezi;
„Dar o dată 'n postul mare m'a pus dracul de-am gustat
„Dintru 'n ou oleacă numai, știî abea m'am înfruptat
„Și chiar pentru o nimică, Dumnezeu m'a pedepsit
„Ca să fiu măgariu de-arîndul șapte ani, a hotărît.
„—Vai de mine părințele șapte ani te-a blăstămat

„Ca să fii măgariu în una, ardă-l focul de 'nfruptat.
„Mie tare reu îmi pare, că nu mi-a venit în gând,
„Că-i fi popă, dă! atuncea, mă purtam și ieu mai blind.
„Dar așa-i ȳertă, părinte; te băteam cam îndesat,
„Zeu mă rog sfinției tale nu cumva să-mi dai păcat
„Și de-acuma vezi ȳea sama, să nu te mai lăcomești
„Să te 'nfrupți în postul mare ș'apoī iar s'o mai pățești
„Căci dă, Dumnezeu ferească, dacă iar s'ar întâmpla
„Să mai fii măgariu odată, rou nu-i vorbă mi-ar părea
„Dară frică mi-i mai tare, ca să nu te cumpăr iar
„Ș'apoī să-mi mai faci vr'o poznă, cînd voi vra să te vînd chiar“
Și zicînd țiganul ast-fel a mai stat s'a mai gîndit
Iar apoī cătră călugăr s'a întors și i-a vorbit
„Ii cam mult, zeu, părințele, mult de cînd te-am cumpărat
„Și de-atunci și păn'acuma tot în spate m'ai purtat
„Haī să-ți fac și ȳeu un bine, să te duc la iarmaroc
„Căci mi-e milă, zeu; mă crede, să te las în drum pe 'loc.“
Și zicînd aceste 'ndată cătră tîrg s'au îndreptat
Ear acolo fie care 'n altă parte-a apucat.
Mai tîrziu țiganuul nostru vrînd spre casă a plecà
A vroīt întăiū să vadă iarmarocul cum ȳera.
Intr'acolo deci pornește, tot zicînd în gîndul seu:
„De-ași avea acum măgariul negustoriū ași fi și ȳeu
„M'ași primblă colea cu dînsul și cu toți m'ar strigă:
„Vinde-l bade dă-mi-l mie unī încă m'ar rugă.
Tot zicînd ast-fel mai multe de-odată-a auzit
Lîngă dînsul chiar pe-acolo, un măgariū cum a răcnit.
Se apropie mai tare, cu mirare se uită
Și clătînd cu capul zise: „ȳi se cade chiar așa!
„Vezi ce face lăcomiea, cînd ȳi-am spus n'ai ascultat
„Ai mîncat în post iar ouă, sigur iar te-ai 'nfruptat.
„Dar acuma n'am ce-ȳi face, chiar degeaba mai răcnești
„Ce te tot întinzi spre mine, ai vră iar să m'amăgești?
„Nu te cred degeaba, pănă mîni măcar să-mi spuī,
„Știu c'ai vră iar să te cumpăr, dar mai puneți pofta 'n cuiū“

N. G. ȳ.

DI. Veterinariū C. Ivlef și ciurma siberiană.

In „Asachi“ No. 8 de la 10 Noemvrie la pag. 255 aflăm un articol întitulat : *Relativ la ciurma siberiană* și subscris de DI.

C. Ivlef. Autoriul crede a fi găsit câteva erori în articolul subsemnatului intitulat : *Ciuma siberiană a vitelor și holera gănelor încinse de știință* și publicat în No. 9 al Contemporanului pag. 305.

Intre erori numără D-sa îndoiala mea, de ȳeste boala vitelor de la noi identică cu ciuma siberiană, de care s'a ocupat Dl. Pasteur . În adevăr m'am îndoit despre identitate sau mai bine n'am fost sigur de identitate și de aceea am pus acel *dacă* în articolul meu. După zisele D-lui Ivlef înse se pare că în adevăr pesta siberiană ȳeste boala care ne sărăcește populația. Cauza care mă punea la îndoială ȳeste faptul, că oile și caii pter de pesta siberiană după spusele D-lui Pasteur, pe cînd la noi, după știința mea pter numai vitele albe.

Dl. Ivlef înse ca specialist(?) în asemenea boli face în articolul D-sale o greșală neiertată, D-sa zice : „Dacă ciuma siberiană „este ceea ce numesc Germanii : *Milzbrand* și Francezii : *charbon*, „credem de datoriea noastră a da explicațiunii că, *Milzbrand* nu „este altă ceva de cît congestiunea sanguină a splinei; iar *charbon* „nul o boală epizotică caracterizată prin descompunerea generală „a singelui de natură virulentă și că ambele pot luă naștere în orî ce țară.“—Aice a pățit'o Dl. Ivlef, ba încă a pățit'o reu de tot, căci chiar Dl. Pasteur în discursul seu înaintea membrilor congresului medical de la Londra a afirmat că tot aceea ȳeste *pesta siberiană, charbonul și milzbrandul*. (vezi *Revue scientifique* No. 8, 20 August 1881). Și nimene na s'a găsit din doctorii de față să-l contra zică, nimene de atunci și pân acuma. Dl. M. H. Bouley, veterinariu renumit, în discursul seu publicat în *Revue scientifique* No. 18 de la 29 Oct. 1881 nu găsește de cît laude pentru Dl. Pasteur.

Apoi vedem cu părere de reu, că Dl. Veterinariu C. Ivlef nu știe că pesta siberiană poate luă naștere în orî ce țară unde a mai fost o dată, dacă nu s'au distruș cu desăvîrșire cadavrele vitelor moarte, cum am arătat în No. 9 al Contemporanului, după discursul D-lui Pasteur.

Apoi Dl. Ivlef scrie că descoperirea D-lui Pasteur în țeră D-sale cunoscută încă de mult, că această descoperire nu deschide o eră nouă pentru medicină, că hultuirea vitelor atinse de Pesta siberiană a fost încercată încă din secolul al XVIII-ler. Ne spune că în Italia s'a încercat hultuirea în anul 1711 și în Engliete de D. Dadson la 1746, etc....

Asemenea afirmări ciudate arată, că Dl. Ivlef nici nu și-a dat osteneală a cetî articolul de care se leagă, căci ar fi văzut că hultuirea inventată de Dl. Pasteur nu putea fi încercată din secolul al XVIII, după cum nu se putea face vre o experiență cu telefonul în timpurile lui Socrat.—Soarta vitregă a făcut în

turbarea ței să se încâlcească Dl. Ivlef prin niște experienți din veacul al XVIII-lea, cari n'au a face cu chestiunea de care ne ocupăm. Bine voiască Dl. Ivlef a cita cărțile unde se descriu experiențele D-lor înșirați de Dsa și va vedea lumea cum a luat Dsa lucrurile pe dos.

În articolul D-sale mai găsim o frază care ne pune pe gânduri anume fraza citată mai sus unde spune că cbarbonul e o boală . . . de natură *virulentă*. Mi se pare că Dsa n'are idee ce înșamnă virulentă și virus și nici nu putea să știe de vreme ce nu se ține în curent cu descoperirile D-lui Pasteur.

Dl. Ivlef crede că ar trebui să lăsăm timpul confirmarea experiențelor D-lui Pasteur! Am citat pe pagina întâia experiența de la Kapuwar din Ungaria, de unde se vede că Ungurii au veterinari mai în cunoștință de mersul științei de cât dl. Ivlef.—Apoi în Franția s'au făcut experienți numeroase sau hultuit până la 33,000 de vite și mortalitatea între acestea s'a nimicit aproape cu desăvîrsire, pe cînd în turmele nehultuite urmează încă. Guvernul englez a tradus discursul d-lui Pasteur rezumat de noi în No. 9 și l'a împrăstiat pe cheltuiala sa în toate părțile Insulelor Britanice.—Și după asemenea dovezi, se găsește dl. Ivlef, care fără să aibă cea mai slabă idee despre natura lucrului, de și e plătit ca veterinar, și propune răbdare și așteptare, cînd vitele pier cu sutele și cu miele, cînd ni se închid grănițele către Austria, cînd sărăcia mai mare de cât până acuma bate la ușele țeranelor! Am așteptat noi într'o părere se propue cinevă guvernului și societăților de agricultură hultuirea vitelor noastre în urmă unei experiențe, dar lună după lună trecea și nimene nu se gîndea, nici până acuma nu s'a făcut nimic. Cauza nu poate fi de cât lipsa de cultură științifică. Teama noastră iese că dl. Pasteur ar refuză să ne vîndă liquid căci de abîea poate ajunge pentru Franția; dar plătind vre un om deprins cu experiențele fiziologice și cu metodele d-lui Pasteur s'ar putea produce și la noi lcidul trebuitoriu! Datoria presei iese să dea alarme! Iar D-lui Ivlef putem să-i aplicăm cu drept cuvînt proverbul: „De tăceai rămăneai filosof”.

I. Nădejde.

VERESCIAGHIN

Fațada Muzeului Artistic din Viena iese luminată cu două flacări electrice. Lumina puternică se întinde

păn departe pe ulița pietroită. Această lumină ne face să vedem cele două rînduri de trăsuri și mulțimea grămădită dinnaintea casei, mulțime, compusă din oameni din toate păturile sociale și care numai cu greu poate înainta spre porțile muzeului. În sala de intrare luminată ca și fațada cu lumină electrică, stau vizitatorii grămădiți unul lîngă altul; îmbulzeala iese nespusă, se bat de la biletele de intrare.

Fericiții se sue cu grăbire pe scările late de marmură spre rîndul întâiu, pentru a privi tablourile lui Vereșciaghin. De cînd iese muzeul, nici la o expoziție de tablouri nu se văzuse asemenea grămădire de public.

Vizitatorii intră în sala de mijloc plină de o nerăbdare veselă, vioae, de o curiozitate glumeată, parcă ar fi vorba de a admira ca de obicei femeile goale ale lui Makart. După ce s'a uitat la tablouri de jur împrejur, zimbetul le-a pierit de pe buze. Se văd serioși și gînditori; plini de groază adîncă, cei mai mulți discutînd cu aprindere despre cele ce au văzut.

Dar ce a zugrăvit acest pictor, de a născut o curiozitate aproape selbatecă; ce a văzut mulțimea așa de nepăsătoare de și-a pierdut liniștea?

O pagină din istoria omenirei—un **adevăr** ascuns cu mare îngrijire pănă acuma.

Și toți simțesc că adevăr a arătat pictorul, căci toți sînt gata pentru a primi această cunoștință, și nu-i nici unul între dinșii, care să îndrăznească să zică: s'a exagerat într'adins, s'a zugrăvit cu culori prea brutale, iese o minciună; nu, nici unul. Și cine ar putea să se mîntue de întipărirea adevărului, numai de are cine-va curajul să arăte lumii adevărul! Vereșciaghin a îndrăznit și a dat artei o direcțiune nouă.

Iel, urmînd mintea sa neatîrnată, a părăsit buna și vechea deprindere, care făcea pe pictorii de războaie, să arăte biruința și biruitorii numai; a îndumnezei pe străluciții comandanți și a arăta scene bine, reu închipuite

pentru a aduce la cunoștința tuturor însuflețirea trupei și curajul lor neclintit.

Vereșciaghin n'a zugrăvit tablourile sale după porncă, nu sînt de vînzare, sînt ale lui. Dintr'însele se cunoaște un suflet nobil și adînc simțitoriu. Tot o dată se pare că nu înțelege delicata simțire și considerațiunile estetice, cari poruncesc a nu arăta mulțimei grozăviile războiului.

Cu un adevăr nemilostiv zugrăvește iel, ceea ce a văzut : *îngrozitoarea făr-de-lege în potriva omenirei, măcelăria în masă privilegiată.*

Privești și te cuprinde groaza ; cine nu se cutremură, cînd gîndește că gustul unui despot ajunge, pentru a osîndi tinerimea plină de putere a unui popor la suferinți nespuse sau la o moarte timpurie !

În tablourile lui Vereșciaghin avem înaintea noastră cîmpurile de luptă ale celui din urmă războiul oriental, „Tablouri din războiul ruso-turc” zice catalogul. care pretutindena, unde pictorul singur nu e de ajuns, te facă înțelege totul de minune prin comentariul și lămuriri.

„*Inainte de atac*” se numește un tablou. Ne înfățișază o epizodă înainte de luarea Plevnei. Ziua iese posomorită, cade o ploaie fină. În dosul unei întărituri, strînși unul lîngă altul, plecați pe pămîntul ud și muiat, cu straele pline de glod, așteaptă soldații ruși plini de nerăbdare înfloritoare porunca de atac.

Un general și cîți-va ofițeri stau lîngă dîșii. Cu priviri îngrijite se uită spre fortăreța turcească. De pe fața lor palidă, de pe liniile obrazului lor se cunoaște seriozitatea pozițiunei ; știu ieii bine, că greu ceas sosește, dar cearcă, să însufle curaj soldaților : „Țineți-vă voiniceste, frațilorilor ! Astăzi iese ziua împăratului, vitejilor, trebuie să-î dați ca dar Plevna !”

„*După atac*”. Vedem un loc unde se leagă rănile. Mulțimea rîniților iese mai mare de cît se aștepta ; ceea

*) Traducere după „S. D.” din Zurich 24 Novembre st.n.

ce se pregătise pentru legarea rănilor nu ajunge. Într'un lazaret menit pentru 500 de oameni se află 8000. Și plouă și rîniții fără adăpost înoată în glod, în apă și sînge. Doctorii fac ce pot, surorile de caritate caută să potoală suferințele nenorociților, dar sînt prea mulți, stau fără legături, fără hrană, în ghiarele durerilor, de sperărei, cei mai mulți cu moartea pe fețele lor schimbate de durere.

Acei ce au fost legați și îngrijiți, stau liniștiți, gînditori, poate amintîndu-și de cei scumpi de acasă. Un flăcău frumos, în fața tabloului, cu brațul legat, cu legăturile pline de sînge, care se uită cu ochii seî sinceri așa de trist, face o întipărire de durere adîncă.

Unul din cele mai de admirat tablouri, iese intitulat „*Învîgătorii*”. Fie ce figură iese plină de înțeles și de caracter în desemnare, plină de putere și de îmblîșugare în colorii.

Turcii au învins pe Ruși și aice pe cîmpul de război, în mijlocul a sute de morți, ciunțiți în chipul cel mai îngrozitoriu, se arată întreaga brutalitate a învîgătorului, cruzimea bată de bucurie a omului prefăcut în fîeară. Cei ce mor și cei rîniți sînt chinuiți și prădați, se vede cum îi despoae învîgătorii de strae, de cămeși chiar, se văd îngrozitoarele lovituri de sabie, pe trupurile goale. Aici un arnăut scoate ciubotele unui cazac din picioarele înțepenite, pentru ca să se încalțe cu dînosele, lîngă dînsul stă un cap, despărțit de la un trup din care curge încă sîngele.

În mijlocul tabloului vedem un oriental cu barbă sură, pe fața selbătăcită, aproape de fîeară un zîmbet viclean. S'a îmbrăcat cu uniforma strălucitoare și împodobită cu decorații a unui general rus peste zdremțele sale și stă cu picioarele crăcănate și cu minele rîdicate în sus, pentru a fi admirat de tovarăși.

Aceștea scot un rîs nebunesc, se vede cum rîd de tare, cum chicotesc, cum se încovoae de rîs. Unul pune mîna la fes și-l salută după obiceiul europeanesc.

Veselie nebunească și horcăitul morților ; se poate o satiră mai ucizătoare în contra umanității ? !

„*Invinși*” Cîmpul acoperit de leșuri se întinde, cît vezi cu ochii. Lupta sîngeroasă de la Teliș avuse loc. Rușii adunară leșurile goale, ciuntite, în număr de 1500 la un loc. Aici stau pe pămîntul stepei între tufele lipsite de frunze și între spinii.

Aceștea nu mai simt spinii, peste cari i-au culcat, nici ploaea, ce se varsă peste dinșii, nici vîntul aspru, care suflă peste sărmanele lor trupuri goale—și duce numai mirosul pîtrezirei peste cîmpuri.

Și acoloa înaintea gropii deschise stă un popă cu veștinite bogate ; murmură rugăciuni și cădește cu tămie pe deasupra morților. Vrei, tu, să tămiezi ceea ce trimete putoare cătră ceriul, sau te rogi pentru acești sărmani păcătoși, pe cari porunca stăpînului i-a mînat la moarte ?

Sfios și plin de durere, dar chiar cînd i se strînge inima de jale, îi om și tel. se pleacă ca preot înaintea „înnaltelor, nepătrunselor” hotărîri ale lui D-zeu și ale Țarului. Un soldat îl ajută și stă lîngă dînsul. Ieste adevăratul tip al ascultărei înjosoare a robului.

Se știe cum cît va timp se vesteia din lagărul rusesc.

„*In pasul de la Șipca liniște*”

Vereșciaghin ilustrează această telegramă scurtă prin trei tablouri.

Un vîzduh închis, vicol ștrașnic. Omul de strajă stă la postul lui singuratec, cu pușca în mîna, cu gugiul de lînă tras peste obrazul tînăr, așa că numai ochii voioși se văd.

Pe al doilea vedem omul, tot la postul seu, înțepenit, nu mai poate face nici o mișcare și căruia îi ajunge o mătul pînă peste genunchi. Nu mai poate stă drept. Ieste încovăiat, dar stă încă ; și deși a virit adînc mînele în mîneci, tot ține după datorie pușca la umăr. Capul Ieste plecat tare pe piept, gugiul de lînă îl învălește de tot.

Al treilea tablou ne arată un morman de omăt— străjeriul iese îngropat sub dînsul. Se vede numai vîrfurile gugiului și două tălpi de ciubote din omăt. O mîna iese încă afară—degetele țapene cuprind încă pușca.

Omul și-a făcut numai datoria, ca mulți alții. Putea oare generalul Radecki să raporteze generalului suprem: Regimentele se împuținează de necrezut; mai întreagă diviziune a 24-lea a înghețat—*In pasul de la Șipcă liniște.*

Vereșciaghin zugrăvește și suferințele dușmanilor tot cu atîta bună credință și iubire de adevăr.

Vedem un drum care se întinde în depărtare, o cîmpie fără de copaci, înghețată; numai stlpii telegrafului se rîdică, la aceeași depărtare; Pe sirme șed nenumărați corbi, nenumărați zboară de ici pînă colo pe calea acoperită de omăt, grămezi se bat de la hoiturile de oameni, de și masă cea mai bogată le iese întinsă.

Pămîntul e semănat cu trupurile turcilor înghețați, stau grămădiți pe lîngă marginile drumului, cît vezi cu ochii, grămădiți sub zdrențele lor colorate. Liniștea e mare, de și mulți din cei viteji, cum ne spune Vereșciaghin, *au înghețat încet încet și s'au luptat cu moartea zile întregi.*

În alt tablou vedem năuntrul unei case din ulița mare din Plevna.

Toate casele erau pline cu rîniți după, luarea orașului. Și în această odaie nu naltă, dar mare grămădișeră mulțime de rîniți.

Printr'o fereastră mică, stricată străbate lumina slabă a dimineții în întinderea întunecată, O odaie e plină de un abor ciudat, care oprește chiar intrarea luminei. Și cei ce zac jos pe pae, în jurul păreților, pe bănci așa unii lîngă alții, nu se poate bine înțelege, dar vii nu pot fi.

Fiori cuprind pe privitori—să fie oare toți, toți morți! Fără de voce te uiți la fereastră. Acolo lumina îți arată două trupuri, cari au căzut pe bancă lîngă fereastră; fețele le sînt grozave, brațul unuia stă întins,

cu pumul strâns. Acesta adunigîndu-și toate puterile sfăr-
mase fereastra și horcăind ceruse aer și apă. Nimeni nu
l'a auzit. Turcii uitase de rîniți în nenorocirea Plevnei.

Unul dintre portretele cele mai lovitoare, privit mai
mult de mulțime, arată pe Impăratul Alexandru al II-lea
înaintea Plevnei. Nourul iese încărcat de nouri grei, pe
cari nu-î poate împrăștierea canonada ce zgudue aerul și
pămîntul. Fumul din 600 de guri de foc acopere coline-
le și ascunde de ochii Impăratului priveliștea luptei.

Impăratul care așteptă să serbeze ziua sa printr'o
biruință strălucită, se așezase pe vârful unei coline înver-
zite și bine apărate. Marele duce Constantin și o suită
strălucită stăteau în jurul lui. Ofițerii alergau în coace
și încolò de aduceau vești despre mersul luptei.

Numai împăratul stătea liniștit și flegmatic în fo-
toliul seu. Vereșciaghin ne spune că la ospăț a ridicat
Impăratul un toast: «Pentru cei ce se luptă acolo».

Lumea stă mult și plină de gânduri înaintea ta blou-
lui. Alt tablou se chiamă. «Aptoeza războiului» — Lini-
ștea e mare de n'ar zburà în coace și în colo corbi.

Vedem o piramidă de capete, o piramidă de ca-
pete de morți cari se rînjesc înfiorători și din bortele
ochilor lor se pare că lucește ura. Iși bat oare ieș joc de
lumea aceasta frumoasă?

Vasile Vasilevici Vereșciaghin iese din Novgorod și
în vîrstă de 40 ani. Unul din frații lui, pictor că și dîn-
sul, a murit în război. După război a trăit Vereșcia-
ghin în Paris, acolo a lucrat la tablourile descrise aici.
Le-a adus apoi la Petersburg unde au făcut un efect
foarte mare, se zice că Impăratul vroi să le cumpere, *ca
să le nimicească*, Vereșciaghin înse nu voi să le vîndă.

Acuma le a expus la Viena și în curînd le va duce
la Berlin, unde a închiriet un local anume. Vereșcia-
ghin poate arată adevărul, căci e milionariu!

T. D.

ȚIGANUL LA MĂNĂSTIRE.

Anecdotală populară.

Un țigan odat' amarnic pe tot satul supărat
Că-l năpăstuea adese tot cu lucruri de furat,
„Dar ce dracul, zice dînsul, făcînd semne de mîerare,
„Lumea asta-î chiar ne bună! Numai teafără nu-mî pare,
„Nu vezi cît e de hîrsită, n'are suflet, n'are milă
„Căci te-alungă, te'ntirește, ca de-o boală-î iese silă.
„La tot pasul te pîndește, strînge tot din drumul tău
„Nici gîndește că-î rușine și păcat de Dumnezeu,
„Ca să piei în sat de foame, om cu dar cu meșteșug.
„Doamne rea mai este lumea! Toată-î numai vicleșug.
„De-a dat dracul să-te prindă c'ăi luat ne întreat
„Cît de mititel un lucru, pe loc zice c'ăi furat.
„De-ai făcut vr'o dată șagă, așa numai să glumești
„Ș'ai luat o gîscă numai, ochi-ți scoate cît trăești....
„Chiar și azi mîncăi păpara, s'au legat de capul meu.
„Nu știi cui pieri o pușcă, ș'au zis c'am luat-o ieu!
„Lasă, lasă, din satul vostru, mă duc, nu vă cad belea!
„Să vă văd atuncea numai, ceafa cînd imî voiî vedea!„.

Astfelîu zice și pornește într'o ciudă, cu grăbire
Și ajunge de'ntîmplare tocmai la o mănăstire.
Acolò la mănăstire, masa gata s'a'ntimplat
Și pe dînsul ca pe-un oaspe la mîncare l'au chemat.
A mîncat țiganul bine precum nici se așteptase
Și nebun de bucurie că la așa loc picase:
„Haide să rămîn aice, zice, zeu, pre legea mea!
„Cîtă lume văd că șede, ieu să șed nu voiî putea?!..
„Șed boieri și boieroaice și se'mpac, se mulțămesc.
„Voiî ședea și ieî ca dînșii, voiî trăi cum ieî trăesc.
„Zeu așa! Aici e bine. Chiar aici e locul mieî,
„Poate-așa a fost să fie, așa vrut'a D-zeu!....

Mai pe urmă și călugăr, l'au făcut, l'au îmbrăcat.
Comănac i-au dat și rasă și metăni în minî i-au dat.
Ioil i-au pus ca nume din Ion cum se numea;
Iară iel de bucurie nici pămîntul n'atingea,
Se primbla cătînd în juru-î, ca să vadă cum îi șede
Îmbrăcat călugărește și pe ori și cine vede
I-se pare că la dînsul numai cată și privește,
Ce frumos și bine-î șede îmbrăcat calugărește.

Cînd mergea gîndeai că are catalige la picioare
Și dădea din mîni țiganul de credeai că vra să zboare.

O ducea cumplit de bine, căci atunci cînd a sosit
Tocma'n septămîna albă vremea s'a fost nimerit.
Dar veni și postul mare, cînd din capăt vr'o trei zile
Nu mîmîncă, ci fac numai ascultare și cetire.
Ziua întăiū șezū țiganul ne băut și ne mîncat,
In biserică cu frațîi la metăni și la'nchinat,
Noaptea pe la miezul nopțîi n'apucase-a adormi
Și de-odată pe la ușa din nou toaca îl trezi.
La biserică se duce, șede iarăși ne mîncat
Și cînd iese, în grădină îl trimete la săpat.
Așa astăzi, mîne iară, nu-î dădū nemic mîncare
Făcea numai rugăciune și'n grădină ascultare:
„Auleu! Mămucă dragă, dar la ce m'ai mai făcut?
„Septămîni să răbd de foame, cine dracul s'a văzut?...
„Bre, bre, bre,!! Văi de mine! Maică Sfîntă! auleu!...
„Dar ce vraî să faci cu mine, Doamne ce ț-am greșit iew.
„Cine m'a adus pe-aice, bată-l focul cap, bostan,
„Căci pe cit se vede aice, se mîmîncă-odată'n an....
„De întrebî vre un călugăr te iew dracul de necaz
„Căci tu te ușuci de foame și iew rîde face haz.
„Întrebăi mai ieri pe unul și mi-a spus că-î postul mare.
„Ș'apoi dacă-î post! La dracul! Dar de ce nu dau mîncare?..
„Adevăr că pe la posturi tot mîncări de sec se fac,
„Dar aici nu fac nemică!... Să nu'treb, apoi?! Să tac?..
„Cum să taci, cînd tot într'una, nu te prinde vremea'n loc,
„N'ai nici cînd închide ochii, căci te cheamă toc, toc, toc,
„Toc, toc, toc! la rugăciune, fă metăni și te'nchină,
„Toc, toc, toc! apoi îți zice du-te sapă în grădină...
„Toc, toc, toc!!! De capul vostru fi-v'ar atîta tocat,
„Că de cînd îmi bateți toaca chiar ca toaca m'am uscat.
„Mănăstire?! hămisire!!! Toată ziua, toc! toc! toc!...
„Dar mîncare, canci!!! nemica nu mai vezi punînd la foc.
„Mai zicea mai ieri un altul să răbdăm, să tot răbdăm,
„Și apoi în ceriū cu toți ne vom duce să mîncăm.
„Auzi vorbă!! Doamne, Doamne! Multe mai auzi acum!..
„Doară păn la ceriū e cale.... mori de foame chiar pe drum!..
„Ba, mă prind, să-mi sară ochir! că mai mult de vor răbdă
„Benga-î va luă, muri-vor mai 'nainte de-a plecã.
„Nu! Degeaba! Nu-î aice pentru mine de trăit,
„Las la dracul mănăstire, du-te de unde-ai venit.

„Lasă ceriul, și mai bine pe potica de din dos
„Iea-ți Ioane tălpășița și te cară sănătos !
„Las să rabde cui îi place, să minince bocănit
„Mama, doar, de dor de toacă n'a murit când a murit.“
Mai stătea gîndind țiganul, cum s'o 'ntoarne cum să facă
Dar de-odată cînd aude că'n ogradă iarăși toacă,
Tunde-o pîrleo !! Peste garduri sărea iute și fugea
Pintre spinî și peste pietre șleah bătut i se părea.
S'animă prin garduri rasa, iel în fugă o lepădă,
Iar trecînd printr'o potică, comanacul îi pică.
„Pică, zise iel atunce, rămăi unde te-am găsit
„Remăi frate Ioile, căci Ion s'a mulțamit.
„Știu că nu-mi va fi păcat,
„Căci iel singur a picat.
„M'ași întoarce ca să-l ieu
„Dară nu-i în drumul meu.

Th. D. Speranță.

Efectele bătaiei.

Cînd indiscrețiunea lui *Vedetot*, acest vițiu între viții, ridică un colț al vîlului sub care se ascund *metodele pedagogice* ale unor d-ni profesori, mulți găsiră comod de a răspunde că dl. *Vedetot* s'a abătut de la scopul revistei ce-i dăduse ospitalitate.—Nu iese înse tot aceasta și părerea noastră! — Mijloacele pedagogice cele mai potrivite pentru a face pe copii să capete ideile necesare dezvoltării lor, înlăturarea cauzelor cari înjosesc moralul, ferirea de ori ce ar conduce la deprinderi vițioase, etc. sînt fără îndoială lucruri de domeniul științei și încă din acelea cari cer o mai grabnică luare în considerație. — Deci dacă vom dovedi că prin bătaie se aduce vre un reu, vre o împiedicare în dezvoltarea copilului, vre o provocare la viții, etc. atunci, chiar prin aceasta, justificăm amestecarea noastră în asemenea chestiuni și credem că nime nu va mai zice că n'avem dreptul de a demasca pe acei, cari pe lingă că calcă legea, apoi fac și un lucru care are cele mai triste urmări!..

Bataia practică în școli, putem să o împărțim în două categorii: a) bătaia așa numită *tălhărească* și b) *bătaia sistematică*, adică practică după oare cari reguli, despre cari vom vorbi mai departe. — Despre cel întăiu felu de bătaie; care constă: în

darea cu pumnii peste cap sau în spate și în general pe unde năpădește, în aplicarea de palme viguroase până la învinițirea obrazilor, în șgiltituri de cap și de urechi până ce se tulbură creierii, în lovituri cu piciorul sau cu genunchiul, în aplicări de lovituri de *palme* (vergii împletite în 3,4 sau mai multe) etc. Despre acest felii de bătaie, zicem, fără multă argumentare științifică, putem convinge pe orî cine (și mulți chiar sînt convinși) că ar trebui să dispară dintre *metodele pedagogice*. — Lucrul este ușor de înțeles pentru ce acest felii de bătaie a pierdut *dreptul de cetățenie*, cu tot respectul căi se datorea ca unui obicei vechiu, practicat la perfecție de vestiții dascăli greci! Este ușor de înțeles, căci acest sistem produce stricăciuni vădite! Cîți n'aū remas cu dureri de cap, la cîți nu le curg urechile din cauza bătăilor suferite în școală?! — Chiar acei cari bat tîlhărește, recunosc că n'ar trebui să facă aceasta și că numai *scoși din răbdare* sînt siliți să ajungă la asemenea măsuri! — Deci despre această de'n-tăiū categorie zicem, împreună cu majoritatea oamenilor cu mintea întregă, că acei ce sufăr de lipsa rațiunei până la așa grad în cît să nu-și poată înfrîna apucăturile selbatece, nu numai că ar trebui imediat îndepărtați din funcția de profesori, dar chiar ar trebui să meargă înaintea juraților!

Bătaia sistematică constă în aplicarea de lovituri de vergii la palme sau la alte părți; aceste lovituri sînt aplicate în număr relativ restrîns și cam cu sînge rece. — Chiar prin feliul seu, această din urmă formă de bătaie este mai greu de combătut; căci fie care zice: *profesorul nu bate din furie, ci face un lucru care poate-l costă moralmente, dar-il face din interes pentru dezvoltarea copilului, ne găsind un mijloc mai potrivit cu caracterul, cu educația etc.* Raționamente de feliul acesta sînt miș și sute și multora nici nu le vine a crede că s'ar găsi cineva ca să le combată. — Iată deci unde stă greutatea de a dovedi reutatea acestui *sistem*: în o credință greșită, înrădăcinată în mintea tuturor, dar nu în aceea că ar fi greu de dat probe neîndoelnice despre reutatea bătaiei! Totuși să ne încercăm a convinge, măcar pe acei mai puțin înrădăcinați în această credință greșită.

Să vedem mai întăiū ce este bătaia din punct de vedere *fiziologic*. — Loviturile aplicate cu o tărie mai mare sau mai mică, fac o impresiune vie asupra nervilor și prin aceștia asupra creierilor, cauzînd o simțire neplăcută pe care o numim *durere*; în același timp vasele sangvine cele mai delicate, sînt parte zdrobite, parte astupate, așa în cît globulele singelui ne puțînd trece mai departe, se grămădesc în număr prea mare, lărgesc prea tare tuburile în cari se află, cauzînd ceea ce numim *îmflare*; prin lărgirea vaselor sangvine, nervii apropieti sînt strînși mai tare de

cît de obicei, așă în cît neconținut trimet la creeri impresiuni, cari produc simțirea de durere. — Afară de aceste efecte fiziologice locale, mai sînt și altele generale, mult mai importante în resolvirea chestiunii cu care ne ocupăm. — În adevăr este cunoscută legătura strînsă în care se află diferitele părți ale corpului și de asemenea este știut că o schimbare produsă într'o parte are o influență vădită asupra întregului corp: decî schimbarea locală, care am spus că se produce în o parte a sistemului circulatoriu, va influența asupra întregului sistem, modificîndu-i modul obișnuit de funcționare și prin aceasta și pe al altor sisteme; așă între alte modificări putem cită: *activarea circulațiunii, prin urmare înmulțirea cantității de sînge, mai ales în organele apropiete de părțile ațitate prin loviri.* — Pe lîngă acestea sistemul nervos nu este ațitat numai prin impresia ce o primește de la nervii direct atacați; căci preliminările bătăiei pun, mai ales pe copii, într'o ațitare generală, cauzată prin frica de durere, prin indignarea de a se vedea în voia altuia mai tare de cît dînsii, prin rușinea de tovarășii lor etc. decî creerii și nervii sînt deja ațitați peste măsură, cînd ațitarea provenită din loviri violente se adauge, produce un efect mult mai simțit decît dacă sistemul nervos ar fi fost în stărea obișnuită. — Prin urmare în tot corpul, și mai ales în părțile învecinate cu cele lovite, pe lîngă activarea circulațiunii se va produce și o violentă ațitare nervoasă. — Acei ce au idee de ceea ce urmează din grămădirea singelui în unile părți, însoțită încă și de o esagerare a simțirii, ne vor dă dreptul să zicem că această stare de lucruri, va avea efecte stricătoare asupra dezvoltării copilului! Dorinți trezite înainte de timp, cari în ori ce chip vor fi satisfăcute au cele mai funeste rezultate! Regretăm că diferite considerații ne opresc de a vorbi mai desvălit, înse de sigur că acei cari mai ales au trebuința de a se convinge despre adevărul celor ce susținem, vor înțelege în de ajuns! — Poate mulți vor fi crezînd că dorințele trezite înainte de timp și satisfacerea lor, nu au alt reu de cît oare care slăbire fizică, care cu vremea poate fi reparată!? Acest reu ar fi un bine, față cu ceea ce are loc în realitate! În starca normală se dezvoltă armonic în corp un șir de funcțiuni atîrnătoare unile de altele, cheltuindu-se pentru fie care o parte potrivită din suma de *energie* concentrată în sistemul nervos; înse cînd prin ori ce mijloc, dezvoltarea unei funcțiuni predomină, sau cînd se dezvoltă prea de vreme, atuncî o parte din energia nervoasă fiind rîpită de la întrebuițarea ici neapărată, dezvoltarea încetează de a mai fi armonică, productul devine monstruos, căci o funcțiune este prea dezvoltată, iar celelalte, tocmai cele mai de samă, rămîn în

urmă. — Iată deci o parte din *marea operă*, a acelor cari ridică bătaia la rangul de sistem de educație!

Din punct de vedere moral, bătaia n'are efecte mai puțin funeste. — În adevăr, ce valoare morală trebuie să atribuim unui fapt făcut de frică? — Ce oameni pregătim pentru societate, învățându-i a nu lucra de cât din motivele egoiste cele mai înjosite? — Acel ce face o faptă de frica bătaiei, va face una absolut contrarie când va dispărea această frică! Demnitatea individuală și prin urmare și cea națională, suferă cele mai mari degrădări, prin practicarea sistemului înjositoriu al bătaiei, din nenorocire așa de respândit prin scoalele și familiile noastre! Credeți oare că vor simți toată rușinea și indignarea cerută la ocazia unei ocupări militare sau a unui cuceriri, acei care s'au deprins să răbde cu supunere bătaia? Și cu toate acestea așa felii de oameni pregătiți sau îngăduiți să se pregătească! — Afară de acestea, ori cine poate înțelege ce urmează din dezvoltarea prea timpurie a unor funcțiuni, care nu pot fi satisfăcute de cât prin călcarea moralei!

Despre valoarea pedagogică a acestui mijloc barbar de educație, nici nu rămâne îndoială că n'avem multe de zis pentru a dovedi că este nulă! — În adevăr pedagogia nu poate prescrie nimic contra moralei, nici nu poate autoriza ceea ce ar conduce la o rea dezvoltare a copilului; deci dacă pedagogia s'ar ocupa de chestiunea bătaiei, asta n'ar trebui să o facă de cât pentru a o combate din rușine! — Ce să mai zicem despre degrădarea profesorului care nu găsește alt mijloc de corecție de cât bătaia?! În ce poziție *respectuoasă* se prezintă elevul înaintea *austerului* profesor!! Oare ce ați zice, când un elev în alte ocazii d. e. întâlnind pe profesor pe uliță i s'ar prezenta în acest chip!? De sigur că ați striga că iese o necuviință neauzită, o lipsă de creștere nepomenită! Apoi oare ceea ce iese necuviincios într-o împrejurare poate deveni cuviincios și *pedagogic*, în alta? — Pe lângă acestea ce idee-și va face elevul despre judecata profesorului, când vede că singurul mijloc adoptat de acesta pentru a-l convinge despre bunătatea unui lucru, iese bătaia care după lege iese ridicată și de pe spetele animalelor!?

Lucrul devine mult mai scîrbos, când gîndim că în cele mai multe cazuri bătaia produce celui ce o aplică un felii de *voluptate*; un felii de trezire a simțurilor tocite prin cine știe ce cauze! Ce lucru poate fi mai degrădătoriu, de cât faptul că copiii dau la școală ca să fie educați, să servească ca mijloc prin care un om stors își mai procură plăceri sensuale?! Meargă la doctor și ceară medicamente ațîțătoare, acei ce au nevoie, dar nu caute să

dobândească această făcînd un lucru oprit de lege, condamnat de morală și pedagogie și recunoscut de știință ca stricătoriu!

Nerespectarea legilor iese o mare pedică pentru progres, căci degeaba se vor face legi nouă, dacă nu se vor aplica, pentru ca să se vadă bunătatea sau reutatea lor. — Așa iese la noi în țară în chestiunea cu cari ne ocupăm: profesorul bate contra legei, comisarii serjenții de uliță etc. bat contra legei, și cînd cineva protestează răspunde cu toții: *ce știi d-ta! alt-feliu nu se poate căci așa-s învățați* etc. Vră se zică legea se pune la o parte și dacă neconținut ne vom servi de argumentul de mai sus, cît lumea va trebui să existe și bătaia?! Dacă omenirea ar fi ascultat așa feliu de argumente, *tortura, sclăvia* etc. ar fi încă în floare! Din fericire înse, mersul spre progres nu poate fi împiedicat de nime și cînd un lucru ajunge a fi recunoscut ca o absurditate în toate privințele, numai decît nu mai are aplicație! — Așa credem că a venit timpul să fie și cu *bătaia!*

G. G. Nădejde.

Respuns la scrisoarea d-lui A. Bonatu!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Domnul mîeu, cred de datorie a răspunde la următoarele puncte din scrisoarea D-voastre:

I-iu ziceți că autorii revistei „Contemporanul“ sînt plini de prezumțiunii aproape ridicule și lasă să se strecoare în scrierile lor diferite erori. Nu știu de pe ce v'ați încredințat că autorii aceștii reviste sînt prezumțioși. De pe aceea că lasă să se strecoare erori? Mi se pare că vă înșelați, prezumțiunea nu are de a face cu greșelile. Mă mier cum în întinsa d-voastră cunostință nu vă faceți datorie de a arăta publicului măcar unele din acele diferite erori; cred că e o datorie pentru orî care om cînsit de a nu cruță pe nime, cînd e vorba a arăta greșelele mai cu samă științifice, ce sē strecoară după Dv, în o scriere ce e cetită de miî de oameni. Vă rog acuma de a ne arăta greșelele de cari ne învinovățiți, dacă nu vroiți să treceți în ochii noștri ca un simplu înfumurat, care găsește greșeli, chiar acolo unde nu sînt.

Al II-lea ziceți că fac „o crimă învinovățind pe adevărații D-zei ai omenirei de ascunzătorii ai adevărului“. Aice ca respuns voiți arăta mai pe larg exemplul cu „Cuvier“ fără a mai vorbi de altele. Putem zice că și aceștii D-zei pămîntești ca și d-zeii Olimpului nu sînt lipsiți de patimile omenesți. Nu credeți înse că prin aceasta s'ar micșura stima ce datorim unor asemenea oameni, pe cari îi voi numi nu D-zeii omenirei, căci prin aceasta i-am ocări,

ci bine-făcătorii iei. Poate și aceasta vi se va părea o greșală, dar nouă ne place a numi ori-ce cu adevăratul nume; și ne ferim cât mai mult de a numi pe oamenii mari D-zei, pe femei îngeri, pe bărbați draconi, etc.

La 1823 Geologul *Ami Boué* desgropase din loesul de la Lahr mai multe oase de om. Acest însemnat Geolog le desgropase singur și ieră prin urmare sigur că nu fusese îngropate aici de cineva, de curînd, căci păturile de loes nu ierău purtate.

Iată cuvînt cu cuvînt ce zice *Lyell*: „Cînd d. A. *Boué*, însoțit de *Cordier* arată pentru întăiași dată aceste oseminte lui *Cuvier*, acesta declară pe loc că sînt de om. Dar cît n'a fost de mare mirarea celor doi geologi, cînd *Cuvier* zise că sînt din vre un țintirim; chiar după ce *Dl. Boué* vizită din nou localitatea la 1829, și se încredință că cele întăi observații nu ierău greșite. *Cu toate acestea părerea unui geolog așa de însemnat n'a putut face nimic în contra ideei care ieră atunci despre data originii omului*“. *Cuvier* și școala lui puneă arătarea omului în epoca actuală, adecă în timpul cînd s'au format cele mai nouă milturi. Pe cînd scheletul găsit dovedea că omul ieră înainte de formațiunea loesului. D. A. *Boué* încredință scheletul lui *Cuvier*, care îl strîneă de bine, în cît mult timp s'a crezut ca pierdut. Și numai tîrziu s'a găsit de cãtră *Gratiolet*, asvîrlit într'un pod al Muzeului!

Cred că nu ieră acesta mijlocul cel mai sigur pentru a nu pierde un lucru așa de prețios, și parcă s'ar părea că *Cuvier* ar fi vroit anume a rătăci scheletul pentru a nu fi o dovadă contra datei la care puneă ȳel arătarea omului.

Al III-lea „Căci cununa descoperirilor cu cari vă mîndriți a încins încă de mult fruntea celui ce a bine meritat, Doamna mea. Omenirea ar fi așteptat mult dacă așteptă ca d-voastră să descoperiți după cum ziceți că femeea are crierul mai greu proporțional, cu trupul de cît bărbatul. Din norocire pentru omenire a existat la 1843 un oare care om de știință numit *Reid* care a studiat cestiunea greutății crierului în raport cu greutatea corpului la bărbat și la femeie și a ajuns să stabilească cele următoare: La bărbat raportul între greutatea crierului și a corpului e de $\frac{1}{37.5}$. La femeie același raport e $\frac{1}{35}$ “.

Faptul acesta e mai îmbucurătoriu pentru mine de cît credeți: prin aceea că e o siguranță mai mult de ceea ce am zis; iar mai cu seamă dovedește faptul că bărbații s'au ferit de-a-l arăta, și că oamenii științei sînt și ei atinși cîte odată de patimile omenesti. D-voastră înse faceți prea mult ironie acolo unde nu merită. Nu știu pentru ce ziceți că îmi însușesc o descoperire, cînd ieu numai am zis, că luînd datele despre greutatele trupu-

lui și ale crierului după Antropologiști ca Broca, Topinard și alții și făcând lucrările necesare îmi ieși un fapt la care nu mă așteptam; aceasta nu însemnează o descoperire, căci ieu n'am făcut experiențe, cîntărind sute de crieri, ci am luat datele unora și a altora și am căutat raportul. D-voastră arătați că faptul se cunoaște din 1843, dar atunci am și mai mult drept să-i numesc ascunzătorii a-i adevărului pe toți acei ce au știut faptul de atîția ani și l'au ținut ascuns. Nu strigau și chiar strigă neconținut, că femeea e mai proastă, ca avînd crierul mai mic de cît bărbatul? Mă mier cum știind faptul cu Reid ați ramas nepăsătorii la cele scrise în contra femeilor, de *Le Bon*, și chiar în *Revista științifică* de *Dl. Delaunay* care se silește a dovedi tot același lucru.

Cînd am văzut că în o *revistă științifică franceză*, se scrie că femeea are crierul mai mic de cît bărbatul, fără să raporteze la greutatea trupului, nu ȳeram oare în drept a crede că e din rea vroință făcută aceasta? Ziceți că îmi lipsesc cunoștințele. Ieu nu mă pretind ceva mai pe sus de ceilalți muritori, nici zic că am scris avînd cunoștinți întinse de antropologie, ci cu simpla convingere că dreptatea este cu mine, fiind atăcată în demnitatea sexului mieu am crezut de datorie a mă apăra.

Larma ce faceți că nu știeam pe Reid de la 43 e aproape ridiculă, ca și cum ar fi fost de datorie mea a ceti toate cărțile de științele naturale cari au existat din cele mai vechi timpuri. Lucru, ce nu l'au făcut oameni speciali în această știință, să-l fi făcut ieu, de frică să nu se găsească cineva care răscolind pre la vr'un buchunist, sau mai degrabă auzind de la vre-un profesor vechiu elev al lui Reid, să mă învinovățască că vroesc a trece pe nedreptul de inventătoare.

Ați avea dreptul să mă numiți nu prezumțioasă ci criminală chiar, dacă găsind pe Reid ași fi luat datele lui și le-ași fi dat, ca pe ale mele; dar așa de vreme ce ieu arăt chiar după cine anume ieu atît greutatea corpului cît și a crierului și arăt chiar lucrările elementare pe cari le fac, pentru aceasta, dl. meu, nu merit nici laudă nici insultă, și degeaba strici coronile fie pe capul lui Reid fie pe-a ori cui ar fi, căci lucru căpătat prin așa puțină muncă nu merită nici coronă nici laudă.

Cu toate că ați știut de mult de Reid dar văd că sînteți tot din acei bărbați ce nu pierd nici odată o caziunea a insulta pe femei, cînd pot d. e. ziceți în memorabila scrisoare: „*Au dreptate cei ce zic că puterea femeii stă în slăbăciunea ei. Ea edifică cînd crede că sfarmă*“ văd că e o insultă, dar ce ați vroit să ziceți prin aceasta nu înțeleg. Ce am edificat crezînd că sfarmă? Ce? Am edificat vechiea credință că femeile sînt proaste vroind să sfarm aceasta? Dar ași vroî atunci a ști prin ce greșală a-

nume am făcut aceasta. Este vre o greșală de știință care merită o acuzare așa de grea? Sau e singură închipuirea ce aveți că vroesc a trece drept inventătoare? D-le înainte ca cineva să acuze trebuie să judece și să cumpănească, dacă dreptatea e cu dănsul sau în contra lui, dar de a duce niște acuzări așa de grele pe nedrept e lucru rușinos! Noroc că sînt „prezumțioasă, și că am curaj“ după cum ziceți, căci de ași fi mai slabă de înger, cum zice românul, apoi primind scrisoarea d-voastră, trebuia să-mi asvirl hărtia și condeul în foc!

Sofia Nădejde.

Monstruozități Științifice și Literare

Vulturul. *Revistă literară și științifică. Redactore P. P. Macri.*
Iași 15 Noevre 1881,

Ciudată idee a intrat în mintea d-lui Panait Macri, cînd s'a hotărît a face o revistă literară și științifică! Acuma cit despre lucrări literare, calea valea, ori cine crede că poate face versuri și alcătuî nuvele, dar despre cele științifice ar fi trebuit să știe, că e foarte greu a scrie ceva cum se cade, cînd nu ai făcut studii serioase și îndelungate.

Tocmai această greutate a împins pe dl. Macri la un *furt de proprietate literară* din celu mai ne ținute. D-sa a luat următoarele articule din *Revista științifică din București*: **Despre Friguri** de Dr. *Obedenariu* din anul al III-lea al Revistei, **Mistrețul** de *Dl. Aurelian* din anul al III-lea, **Descoperirea planetei vulcane** de Dr. *Paul Tanco* din anul al IX-lea, **Omul fosil** de *dl. Gr. Ștefănescu* din anul al III-lea, **Toma A. Edison** de *dl. P. Mureanu* din anul al IX No. 6. Ar fi, cum ar fi, dacă dl. Redactor ar fi spus, că articulele citate sînt copiete din „*Revista științifică*“; dar la aceasta nu s'a gîndit d-sa ci a făcut pe domnii citați mai sus, cu de a sila, colaboratori la Revista d-sale!! Mai mult pe dl. *Chateaubriand* l'a pus tot între colaboratori, mai vedem o nuvelă intitulată *Ludovica*, care se vede luată de pe unde-va și dl. *Boirescu* ridicat la rangul de colaboratori.

Să venim acuma la articulele așa zise originale, unul ieste intitulat *Medicina*. Din acesta culegem cîteva mărgărintare: La pag. 20 rîndul 12 întîlnim fraza următoare: „*Acest hil* (produs în stomah după ideea d-lui P. Macri) *iese prin portariu* și trece în intestine unde *prefăcîndu-se în sin e merge să nutrească tot corpul*“. Deci să fie știut de acuma înnainte că *hilul* se face în stomah și că din hil se face sînge *în intestine*. Mare minune! Așa dar. În

intestine se face globulele, etc. prin vasele *chilifere* se absoarbe chiar sînge! — Oare așa a aflat dl. Macri în D-rii cei mari ce a cetit! Întoarnă-te. Domnul redactor, Iea cărțile elementare, Iea *Învățătorul copiilor* al lui dl. Creangă și luminează-te. N'ar fi reu să și puî în Revista d-tale ceva bucăți luate de pe acolò, din partea științifică. Cred, că și dl. Hrisoscolevu nu s'ar supăra, dacă l'ar înrolă între colaboratorii d-tale!

Mai jos aflăm scris: „*cancerul* sau opintirea stomahului și a „*pancreatului* (burtei); încuerea sau învîrtoșirea ficatului și a splinei“.

Bravo! Așa-mî place! vedeți D-lor lucrurile se simplifică de tot: *cancerul este opintirea stomahului și a pancreatului și pancreat sau burtă sau pintece e tot aceea*. De ce oare cînd n'a știut dl. Macri ce mîncare să fie și pancreatul cela, de ce n'a căutat în vre o zoologie și nu spunea o monstruoziitate, pentru care *Corona României* ar fi prea mică resplată!! — Apoi *încuere sau învîrtoșirea ficatului și a splinei!* Ce haus, ce balamuc trebuie să fie în cunoștințele, cui-va pentru a îndrăzni să scrie într'o *revistă poreclită științifică* asemenea comedii!

Dl. Macri asemănează stomahul la pag. 21 cu o sobă și alimentele cu lemnele ce se pun în sobă. Și în adevăr această comparație este destulă pentru a încelci ideile cui-va, care a avut nenorocirea să pătimizească de dînsa.

Apoi, lucru vrednic de mîerare, cancerul și toate boalele de stomah, din cari se poate trage și oftică și alte boale grele, le tămăduiește dl. viitoriu Dr. cu rețete culese de prin călindare și compuse din *Chină bună, Revent, Aloe bună, Ghențiană, Agaric, Șojran, Tiriac* și alte gîmboase!!

Din articolul *original* despre Medicină ne-am încredințat de știința redactorului revistei științifice „*Vulturul*“. Ne putem înse și mai bine convinge de pe articolul... *luat* de la Dr. Obedenariu despre Friguri. Acolo cetim, că cauza frigurilor sînt *bucățelele de carne putredă și de vegetale*. Pe cînd scrie D-rul Obedenariu, să zicem, că putea să creadă asemenea lucru, dar acuma se știe că frigurile sînt pricinuite din înmulțirea în sînge a unor ființi organice. Aceste ființi mor dacă se introduce destulă chinină în sînge și de aceea chinina este așa de folositoare în această boală. Dl. Macri înse n'are habar, ce-i pasă d-sale de starea științei contemporane, a zis așa acum opt ani D-rul Obedenariu, copiează-l și pune-l la tipărit și înjgheabă reviste științifice!

Dl. Macri într'o convorbire ce a avut cu mine, a aflat ideea ce am despre „*Vulturul*“ d-sale și îmi spunea că are de gînd să schimbe revista științifică în una medicală și anume după asemănarea „*Spitalului*“ de la București, că vor lucra atunci mai

mulți studenți din anul al II-lea și al III-lea, că vor rezuma lecțiile cele mai însemnate ale profesorilor și că vor descrie cazurile de operații făcute în spitalul Sf. Spiridon, precum și tratamentele însemnate din vre un punct de vedere oare care. Dacă această schimbare va avea loc atunci vom avea înaintea noastră altă revistă și nu „Vulturul“ de acum.

Despre acesta voi zice și îeu ca și dl. Macri „că Romîniî îl vor privi cu zîmbetul pe buze.

Ioan Nădejde

CE ȘTIM DESPRE LUME ?

(urmare).

În numerele trecute am dat o idee pe scurt despre cele ce știm în privința formării și stricărei sistemelor planetare și a planetelor, despre începutul ființelor viețuitoare pe pămînt, despre dezvoltarea lumii organice și pierrea iei, apoi despre începutul omenirii și vechimea acestui început. Am arătat cum s'au născut în societățile omenești limbele și ideile religioase; acum trebuie să arăt și *origina ideilor și sentimentelor noastre în privința familiei.*

Noi sîntem plecați a crede că ideile și sentimentele noastre în această privință sînt împărțite de toți oamenii, puțină gîndire înse ne convinge că în turmele de momiți, din cari cu timpul s'au dezvoltat oamenii nu putea să existe despre relațiunile între bărbați și femei alte obiceiuri de cît la momițele mari din vremile noastre.

În adevăr călătorii au aflat la multe popoare sau mai bine triburi selbatece din zilele noastre tocmai astfel de relațiuni între bărbați și femei, ca și la momițe sau la alte dobitoace cari trăesc în promiscuitate sau amestec.

Acuma să dăm cîte-va dovezi despre existența acestei promiscuități, dar înnainté toate trebuie să declar că

și în această privință ca și în a religiunilor urmez pe H. Spencer.

Brancroft ne spune, că locuitorii din California de jos se împreunează ca păsările și ca dobitoacele, că n'au în limbă un cuvânt care se însemneze măritare sau însurare.

La multe triburi se întâlnesc oare cari cerimonii, după cari bărbatul și femeea se socot căsătoriți, dar cerimonia constă în gustarea împreună din un feliu de mâncare, ori în îndeplinirea vre unei trebii casnice de cătră femeie. Dar aceste cerimonii prin natura lor dovedesc îndestul, că mai înainte la aceleași triburi vieța împreună începea fără nici o cerimonie numai prin puterea brutală și așa numita căsătorie încetă îndată ce bărbatul se sătură de femeie și o dădea afară pe ușă. Apoi dovadă că selbatecii nu leagă de căsătorii idei asemănătoare cu ale noastre iese ca de exemplu Pericuii, Tupi, Tasmanienii, etc, au atâtea femei cîte pot căpăta și le alungă cînd vrau, ori le dăruiesc la prieteni!! Femeile unde au puterea nu se poartă mai altfeliu cu bărbații.

După cum în turmele de dobitoace se luptă bărbații de la femei, care rămîn ale celui mai tare, tot astfel se întîmplă și la unele triburi selbatece. Călătorii ne spun că așa se petrec lucrurile la Boschismanii, la Șippeuaieni și la Indienii Dogribi!—Nu numai bărbații se luptă pentru femei, ci și femeile pentru bărbați, întocmai ca la unele feliuri de animale.

Mitchel ne spune că demulte ori femeile vre unui trib australian învins trec *de bună voie* în puterea învingătorilor.

Să nu uităm că și în baladele noastre întîlnim doveză că femeea mergea cu cel ce putea învinge pe bărbatul ieși și nu de nevoe, dar de bună voe. Cred că mulți din cetitorii noștri vor fi cunoscînd balada: „*Păunașul codrilor*“. Iată-o în prescurtare:

Un bărbat trece cu mîndra lui printr'o pădure, iel

o roagă să-i cînte cîntecul, adăugînd „că i-i drag ca sufletul“. Mîndra nu vrea, căci va veni „Păunașul codrilor, voinicul voinicilor, și va fi amar de tine și va fi amar de mine.“ Bărbatul stăruiește și femeea începe a cînta. Păunașul aude, le iese înaintea și cere femeea. Bărbatul răspunde: „Ba iew mîndra nu ți-oiu da, pe cît, capul sus mi-a stă“. Lupta se începe și mîndra, prețul luptei, stă și privește gata a urmă pe învingători, în adevăr cînd bărbatul i se roagă să-i strîngă briul, „că-i slăbesc puterile, i se duc averile,“ mîndra nu vrea și răspunde: „ba nu nu, bădiță frate, că vi-i luptă cu dreptate și care va birui, acela bărbat mi-a fi.“ Inadevăr Păunașul învinge, iewa mîndra și se duc, iară mîndrul voinicel, moare-n codru singurel“, adaugă balada. Faptul se petrece întocmai, ca și cînd leoaica stă nepăsătoare de față la lupta între părăchea sa și alt leu strein și apoi se duc cu învingătorul.

Negreșit că un domn Ureche, cum face un geniu din Cichindel, va găsi și aici o explicație măgulitoare pentru femeea romîna din vechime, noi înse nu putem falsifica adevărul și lăsăm pe cetitori să tragă singuri concluzii din balada citată.

Iată și alte dovezi că într'o vreme nu se aflau în oameni ideile și sentimentele privite de noi ca cele mai naturale.

Herrera ne spune că la Cumanai „șefii au atîtea femei cît poftesc și că le împrumută pe cele mai frumoase oaspeților.“ Alții împrumută oaspeților femeile și fetele lor. Iată ce ne spune un autoriu, citat de John Lubbok, despre Eshimoși: „acea se privesc ca avînd cel mai bun caracter și mai nobil, cari dau împrumut femeile fără supărare și fără părere de reu.“ Din fericire pe la noi s'a cam împutinat numărul Eshimoșilor, de și tot sînt destui. Și încă deosebirea iese spre lauda eschimoșilor celor de la nord, căci aceia nu dau femeile pentru bani!!

Tot între dovezile despre o vreme cînd oamenii

trăiau ca niște dobitoace punem și nepăsarea ce arată mulți selbateci în privința purtării fetelor înainte de măritare. Bastien ne spune că în Benguela părinții poartă în toate părțile fetele înainte de măritat, pentru a căpăta lucruri de valoare prostituindu-le. Bancroft ne spune că la locuitorii vechi din istmul Darien prostituția nu se socotea lucru înjositoriu, damele cele mai nobile ierau încredințate că nu-și frumos a refuză orî ce li s'ar cere!! Tot astfel credeau și Andamenii. — La Arabii Assaniehi femeia se leagă a fi credincioasă numai patru zile pe săptămîna! Bărbații privesc intrigile amoroase ale femeilor, ca un compliment adus gustului lor. La Șibșai în America femeile virgine în momentul măritărei ierau desprețuite și socotite ca femei de nimic, pentru că nu putuse însuflă iubire bărbaților!!

Apoi nu numai că ideile privite de noi ca naturale lipsesc multor popoare, dar altele cu totul deosebite se află adînc înrădăcinate. Burton ne spune că Orientalii se îngrozesc și se îngreșază de monogamie, adică nu numai că socot ca natural obiceiul lor de avea mai multe femei, dar chiar privesc cu desgust și despreț obiceiul nostru. Livingstone ne spune că femeile de pe malurile Zambezuului se arătau cuprinse de desgust, auzind că în Europa un bărbat nu poate lua de cît o femeie.

Ne încredințăm și mai mult de teoria susținută aice, cînd aflăm că la selbateci nu sînt rari căsătorii de acele ce noi le socotim ca cele mai nelegiuite, Hearne ne spune că la Șipeuaieni bărbații trăesc cu *mamele* și cu *fetele lor*. Bancroft ne asigurări, că tot așa fac și Kadiacii. Heler ne spune că la Karenii însurătorile între frate și soră, între tată și fată sînt destul de dese. Acest obicei îl aflăm și la Egipteni, istoria ne spune că mulți Ptolomei s'au însurat cu surorile lor. Cîntecele scandinave ne spun, că în vechime căsătoriile între frate și soră nu ierau oprite în Vanaland.

De și întîlnim multe excepții, cu explicarea cărora

nu vroom a ne ocupà, tot putem zice, cu drept cuvînt cã formele superioare ale relațiunilor sexuale, cari s'au nãscut din promiscuitatea de la început au fost un progres. În numãrul viitoriũ vom urmã mai departe istoria originilor familiei monogame.

I. Nãdejde.

(Va urma)

NOURUL

(Lucie Ackerman)

Poésies philosophiques

Ridicați privirea! Eu is, col ce trec de asupra voastrã...
Diafan, ușor și liber pe un cer de tot senin.
Cu aripa mea deschisã, așteptînd vîntul sã sufle
Mã cufund și plutesc lin.

Colorat pe rînd de sarã și de zorile de aur
Mã preumbl, și stînd de asupra ca un rãtãcit miraj,
Atmosfericã oglindã schimbãtoriu al ris al zilei
Reflectez pe aĩ miei obraji!

La sfîrșitul cãrei sale mã 'ntilnește mîndrul soare
Așternut pe orizontul ce cu ochii mei aprind...
Cu săgetele de aur... mã săgeatã al zilei rege..
In spre alte lumi pornind.

Și cînd luna gînditoare din cortejul seu de stele
Peste lumea adormitã lasã ochii stînd pe gînduri
Pe-a ieĩ frunte înghețatã las atunci a mele valuri
Sãu le rup tot rînduri, rînduri!

De departe-aĩ crede o flotã ce plutește sfãrîmatã;
Cînd ca fulgerul de iute, atmosfera despicing
Uraganul pe-a mea prorã neagrã și neapropiatã
Sã așazã bubuind!...

În cîmpiile etere este cîmpul luptei mele
Moartea și ruina mie—jucariĩ adesa-mĩ sînt...
Grindina o port cu mine, și cu a fulgerului hidrã
Pot sã sfãrm negrul pãmînt!..

Pe ogorul plin de sete, mã împrãști ieĩ în unde,

Ride, țarina voioasă, ride parfumatul crin.
Ieti fac spicul ca să crească în ogoarele întinse,
Toți în urmă-mi se închin! . .

Cînd trec totul înverzește sub a mele umezi pasuri
Brazda care, se îmbată naște lanul aurit
Dacă's undă alerg—de-s sevă, circulez prin verdea plîntă
Nici odată ostenit! . .

Un larg fluviu mă primește, și ieu curg voios cu dînsul
Ca o vîna merg prin sînul continentelor adînci,
Pe întinse, și largi șesuri, unda mea călătorește
Sau se umflă printre stînci!

Și nimic nu mă oprește în avîntul mieu de fulger,
Mă supun, cu mulțămire, furiosului curent . . .
Ca o dungă colosală de ligid, zbor înspre mare
Prin mînosul continent! . . .

Ocean! al mîeu părinte, iată vin, deschideți sînul.
Valul tău imens acuma, l'a mea voace a respuns,
Iată-l!;—unda mea de frică se retrage spăimîntată
Cînd pe malu-ți a ajuns! . . .

Oceanica-ți iubire—pe al tău pat azi ne adună
Lîngă stîncele ascuțite, sau pe nășișul moale
Noi de acuma, vom începe jocul nostru fără margini,
Vîntul, furiele sale.

Dară soarele spre mine lăsînd splendida-i privire
M'a descoperit acuma în abizul tău amar,
Și puternica lui rază funtea mea gîngaș sărută.
În văzduh, iată-mă-s iar! . . .

Nici odată un ceas de tihnă! . . . Un minut până acuma
N'a putut să se oprească al materiei lung drum . . .
Și natură descompune cea ce-a compus odată,
Strică ce a zidit acum! . .

Tot se schimbă; alte forme nasc sub harnica ieî mină
Pretutîndeni e mișcare în eternu-î, lungu-î mers,
Și în cercul fără mărgini a schimbărilor de formă..
Mișcă largul univers.

DI. V. Pompilian.

(Urmare)

În anul 1878—1879 al *Revistei științifice* din București (anul al IX-lea No. 1 pag. 3) se află un articol intitulat *Efemera*. D-l Pompilian a pățit'o reu de tot cu efemerele. D-sa, faptul mărturisesc că mi se pare neexplicabil, a descris în loc de prefacerea nimfelor de efemeră în insecte, pe a celor de țintariu!! Să vedim înnainte de toate faptul.

La pag. 5 D-l Pompilian zice: „Ceea ce înse e „mai curiosu și mai atrăgătoru de observatū, e fără „îndoială momentulu trecerei salle din nimfă, la acea de „insectă perfectă; aci efemera are cevă mai multū de „lucratū, mai întēiū trebuie să se scape de cōja de nimfă, „operațiune care nu e așa de dificilă, pentru că, gre- „ulū e *a-și scoate fie care parte a corpului său din tece* „*propriū*, așa precum ne-arū trebī nouē să ne scoatem „*fi-care mână din mânecelē unei mantale; acēstă ope-* „*rațiune ea o face pe batelulū improvisatū din* „*coaja de nimfă*. Cu alte cuvinte cōja îi formează „uă luntre *ad-hoc* unde ea își face ultimele preparați- „unī pentru scurta sa vieată aerieană.“ Greșale se cu- prinde în fraza scrisă complect și această credință e bine înrădăcinată în mintea D-lui V. Pompilian, în adevăr cevă mai jos ne spune, că se întimplă adesa, că natura iubitoare de schimbare înneacă luntrișoarele cu efemera cu totul. Apoi într'o notă la sfirșitul articoluluī ne spu- ne D-l Pompilian, că D-sa singur a făcut observați la locul unde Marna se varsă în Sena și că a fost de față la schimbarea citor-vă nimfe în insecte desăvîrșite și că și D-sa ca și Doamna natură s'a „amusat“ a res- turnă cu un bețișor diferitele corăbioare, unde se aflau efemerele gata de a-și finī ultima evoluțiune.

Pentru ca cetitorii noștri să se încredințeze, că D-l Pompilian greșeste, voiū citā cum descrie D-l Blanchard

prefacerea nimfei în insectă la efemere la pag. 293, tom II din *Histoire naturelle des insectes*.

„Nimfele nu se deosebesc de larve de cît prin urme de aripî. Cînd vine timpul de a se preface în insecte desăvîrșite, **iese din apă**, și se anină de plante sau de pietre. Pielea se despică după ce ce s'a uscat, și insectele complete ies. Cu toate acestea le mai rămîne încă de suferit o schimbare, căci mai au de lepădat încă o piele subțire pe care o leapădă ceva mai pe urmă, pentru a fi gata la înmulțirea speciei. Înainte de această desbrăcare aripele efemerienelor par neștrăvăzii, etc, etc.“

Vedeți prin urmare, că Blanchard spune cu totul altă ceva de cît D-l Pompilian, pe cine să credem, căci de crezut e vorba aice. Nu avem de comparat două teorii, ci numai constatarea unui fapt. Tot așa scrie și D-l Pokorny în Zoologia D-sale elementară și alți zoologi și acei citați de D-l Pompilian, cred că nu zic altfelii.

D-l Pompilian a fost înșelat, prin aceea că a luat niște simpli țintări drept un felii de efemeră cu două aripî. În adevăr nimfele de țintariu se prefac în insecte întocmai cum ne spune D-l Pompilian în articolul D-sale. Iată și dovadă. Citez tot pe D-l Blanchard-loc. cit. pag. 460: „La nimfe, se pot deosebi urme de aripî lipite pe de laturile trupului. Nimfele sînt vioae ca și larvele; cînd se apropie momentul ieseirei insectei perfectă din coajă, stau pe lîngă suprafața apei; pielea nu întirzie a se uscă și a plesni de a lungul. Atunci iese un moment primejdios pentru țintariu; căci pielea aceasta trebuie să-i slujască ca o corăbioară pînă ce aripile vor prinde tărie destulă pentru a putea zbură; dacă un vîntișor o restoarnă, aripele se moae și rar mai scapă. (Vezi. Réaumur, Hist. des Insectes).“

Cum vedeți istoria cu corăbioara iese a țintarilor și nu cum are bunătate a ne spune D-l naturalist Pompilian!!

Și un asemenea cetitorii nepriceput, un asemenea

observătorii neghibaciū și experimentatoriū nefericit îndrăznește a numi botaniști puțin serioși niște oameni ca Darwin și Charles Martins!

Să nu se mîere cetitoriū noștri de tenacitatea cu care urmărim pe D-l Pompilian, poate că se va convinge singur de puțina știință ce are și pe viitoriū va luă mai bine sama la cele ce scrie. Măcar că D-l Pompilian varsă foc și pară de mînie în contra lui Verax, a Contemporanului și a mea, de aceasta nu ne pasă, se înțelege că nu poate omul suferi cu sînge rece operația dureroasă ce o facem numelui seu științific cu atîta trudă căpătat. Pe urmă înse va căpăta liniștea trebuitoare și sîntem siguri că ne va mulțămi și se va convinge, că noi am lucrat prin critica neîmpăcată și violentă din „Contemporanul“ pentru binele țerei și nației noastre.

(Va urmă)

I. Nădejde.

Hemoglobina, chlorocruorina și hemocyanina.

Rolul lor în transportarea oxigenului.

În No. 18 din 29 Oct. 1881 din *Revue Scientifique* aflăm publicată o lecție a D-lui *Léon Frédéricq* intitulată despre Respirația oxigenului în seria animală și de acolò scoatem cele ce urmează.

Se știe că globulele roșe ieu oxigen în organele respirațiune. și apoi îl pierd în vasele capilare și astfeliū îngrijesc oxigenul trebuitoriū elementele figurate ale animalului. Cum se face înse că în plămîi se încarcă globulele cu oxigen și în vasele capilare îl pierd și anume, care parte din globulele roșe se combină cu oxigenul?—La această întrebare s'a respuns de știință și ieată cum. În globulele roșe se află o substanță care cuprinde și fier și care se cheamă *hemoglobina*, această substanță se combină cu oxigenul, cînd ieste supusă la o apăsare hotărită și formează *oxyhemoglobina*, din potrivă la o apăsare prea mică *oxyhemoglobina* se descompune. În plămîi *oxyhemoglobina* se poate produce din cauza apăsării, în capilare se descompune din cauze că oxigenul fiind puțin nu poate produce apăsarea trebuitoare.

La unele animale cu sînge albastru, de exemplu la cracațițe s'a dovedit că se află în sînge o substanță numită *hemocyanina*, aceasta joacă același rol în respirațiunea cracațiței, ca hemoglobina în a animalelor cu sîngele roș. Hemocyanina e necolorată, oxyhemocyanina e albastră. În loc de fier conține aramă.

La unele animale cu sînge verde s'a constatat *chlorocruorina*, care are aceași funcțiune, ca și celelalte două substanțe citate: *chlorocruorina* și *oxychlorocruorina* sînt amîndouă vezi înse tot se deosebesc ceva.

NOUĂTĂȚI ȘTIINȚIFICE.

Cetim în *Revue scientifique* că Dl. Hallopeau a încercat în potriva frigurilor tifoide *calometul*, *salicilatul de sodă* și *sulfatul de chinină*. Salicilatul s'a dovedit foarte folositoriu: două grame scoboară temperatura pentru cîte va zile. Bolnavii tratați cu salicilat s'au tămăduit mai toți. Asemenea și *acidul fenic* scoboară temperatura. Putem aștepta așa dar în curînd vre o doctorie care se omoare ființele ce produce frigurile tifoide.

* * *
Dl. Dr. *Leon Cosmovici*, de aici din Iași a publicat prin jurnale o circulară prin care îndeamnă pe toți D-rii căroră li se va întimplă a avea în îngrijire copii bolnavi de anghină să nule ardă membranele din gît cum se obișnueste, ci să-i trateze cu doze mari de *chinină*. Așa dar chinina ar fi un specific și în contra ființelor ce pricinuesc anghina difterică.

* * *
Dl. *Laveran*, (*Revue scientifique* de la 5 Nov. 1881) a observat ființele cari produc frigurile. A aflat ființi cilindrice, apoi altele sferice cari ajung chiar pîn la mărimea globulelor din sînge. D-sa a observat că sulfatul de chinină le omoară, ceea ce explică pentru ce tămădueste de friguri.

BIBLIOGRAFIE.

Psychologia empirică sau *Știința des'pre suflet* între margi-nile observațiunei de I. Popescu. Sibiu 1881. Ieste o carte de 290 de pagine, despre care în curînd vom da o recenziune. Chiar de pe acuma înse o recomandăm pentru școalele noastre în locul celor cunoscute la noi pîn acuma.

Navigațiunea Riurilor în România și proiectul Prințului Gheorghe Bibescu de Ed. Hommaire de Hell. Buc. 1881. O broșură de 27 de pagine, foarte interesantă.

CORRESPONDENȚĂ.

D-lui din T. Severin.—Vă rugăm să bine voiți a ne mai trimete un exemplar din *Geografia Districtului Meedinți*; pentru că prefața Dv. o găsim peste măsură de însemnată. În No. vi-toriu, dacă ne veți trimete, un exemplar, căci l'am rătăcit pe acel trimes, vom vorbi despre Dl. Gorjan. Tot o dată bine voiți a ne spune ce deosebiri sînt între limba locuitorilor din munți și a acelor din șes.